

Nr 140.

Av herr **Domö m. fl.**, om åtgärder till motverkande av folkströmningen från landsbygden till städerna.

I den debatt, som sedan några år förts i befolkningsfrågan, synas åsikterna på en punkt vara ganska samstämmiga, nämligen den där det uttalas att ett kvarblivande av landsbygdens befolkning på landet är ett vitalt intresse för hela befolkningsfrågans lyckliga lösning.

En betydande inflyttning har under senare år ägt rum från landet till städerna och därmed jämförliga samhällen. Några representativa siffror torde här böra anföras. Den 1 januari 1928 registrerades landsbefolkningen till 4 166 000. Vid samma tid i år har siffran sjunkit till c:a 4 070 000. Stadsbefolkningen utgjorde 1 januari 1928 1 920 000 och vid sista årsskiftet c:a 2 200 000. Landsbefolkningen har sålunda under 8 år sjunkit med i det närmaste 100 000 st. Stadsbefolkningen har under samma år ökats med nära 200 000. Den obetydliga befolkningsökning, som ägt rum och vilken för övrigt till en del har uppkommit genom ett immigrationsöverskott, har sålunda helt kommit städerna till godo. Vid bedömandet av dessa siffror bör dock bemärkas, att inkorporeringen av vissa landskommuner med städer och även nya stadsbildningar har i viss mån medverkat till landsbygdens sjunkande befolkningssiffror. Å andra sidan räknas som bekant i befolkningsstatistiken även samhällen, vilka ej äro städer eller köpingar, till landsbygden. Den inflyttning, som från rena landsbygden ägt rum till dessa »stadsliknande» samhällen, kommer sålunda ej till synes i de anförda siffrorna men torde i själva verket ytterligare rätt kraftigt ha bidragit till minskningen av den egentliga landsbygdsbefolkningen, vilken ju till allra största delen har sin utkomst av jordbruk.

En fortsatt anhopning av människor i städer och samhällen är en fara för befolkningstillväxten därför att födelse- eller fruktsamhetstalet där hittills genomgående har hållit sig lägre än på landet och även därför att bistånd till familjebildning m. m. i städerna torde bli för det offentliga väsentligt mer ekonomiskt betungande och därför ej kunna genomföras i så stor omfattning som på landet. Landsbygdens ur många synpunkter sunda förhållanden för det uppväxande släktet torde även ha sin stora betydelse.

Ökningen av städernas och samhällenas invånareantal är även i någon mån en konjunkturföreteelse, och som sådan av än mer betänklig art. Vid goda tider för »stadsnäringarna» med åtföljande goda försörjningsmöjligheter lockas arbetskraft till städerna. Denna arbetskraft blir vid sämre konjunkturer sysslolös och hänvisas i många fall till att taga understöd i en eller annan form.

Den i det föregående påvisade tendensen till städernas markerade befolkningsökning på landsbygdens bekostnad har säkerligen flera orsaker. Några av de viktigaste vilja vi här påpeka. Genom en fortgående rationalisering av jordbruksdriften har behovet av arbetskraft vid jordbruket minskats. Den till städer och större samhällen förlagda industrin har absorberat denna arbetskraft, vilket ju i och för sig endast kan sägas ha varit lyckligt.

Därutöver ha dock stora skaror av landsbygdens befolkning sökt sig till städerna, då i dessa givits arbetstillfällen, vilka lockat genom bättre avlöningsförhållanden och kortare arbetstid. Bättre bostadsmöjligheter ha stått till buds m. m., eller sammanfattat: bättre möjligheter för en god materiell livsföring ha erbjudits. En annan faktor, som bidragit till den ökade inflyttningen till samhällen och städer, har varit de möjligheter, som dessa bjudit ur kulturell synpunkt, och deras rikare möjligheter att tillfredsställa behovet av nöjen och förströelser.

De här anförda förhållandena ha även bidragit till att hos en del av landsbefolkningen skapa en känsla av underlägsenhet gentemot samhällenas och städernas invånare. Denna känsla torde ävenledes ej oväsentligt ha bidragit till en strävan att flytta från landet till staden. I den mån det alltså är ett samhällsintresse att bibehålla så stor del av befolkningen som möjligt på landsbygden och då naturligtvis först och främst vid jordbruket, är det också tydligen samhällets plikt att så långt ske kan sörja för att här påtalade spänning mellan trivseln på landsbygden och i städerna utjämnas.

Först och främst torde då gälla att giva jordbruket en sådan lönsamhet, att den vid denna näringsgren bundna arbetskraften där finner, vad beträffar avlöningsförhållanden, arbetstid och bostäder m. m., med »stadsnäringsgarna» något så när jämförbara förhållanden.

Det torde även vara av största vikt att inventera de övriga möjligheter till försörjning, som kunna förefinnas på landsbygden. Det synes ej uteslutet, att statsmakterna genom lämpliga åtgärder skulle kunna bidra till att en betydligt ökad stam av hantverkare skulle kunna förlägga sitt arbete till landsbygden. Genom att utreda möjligheterna att bereda landsbygdsungdomen yrkesutbildning, genom undersökningar i vilken utsträckning den utomlands vid vissa stora industrier tillämpade metoden att hantverksmässigt på landsbygden utföra vissa specialarbeten (exempelvis Fords automobilverkstäder i Amerika) i vårt land kan vinna tillämpning med flera utvägar, torde ej oväsentliga möjligheter till lönsamma arbetstillfällen på landsbygden kunna framkomma. Andra utvägar än de här angivna böra även vid en undersökning kunna angivas.

Att bidra till att bereda landsbygdens människor ökade tillfällen att tillfredsställa sina kulturella behov synes för statsmakterna möjligt. Genom ekonomiskt stöd för byggandet av samlingslokaler, idrottsplatser, badplatser m. m., genom bidrag till föreläsnings- och studieverksamhetens intensifiering kan mycket vinnas i detta syfte.

Denna intensifiering kan bl. a. ske i nära samarbete med våra folkhögskolor. Dessa skolor, som under så många år utfört en kulturgärning ute i våra bygder, skulle säkerligen kunna mobiliseras till ytterligare krafttag när det gäller att särskilt hos landsbygdens ungdom ingjuta den känsla av stolthet över och tro på sin gärning, som sopar bort alla tankar på underlägsenhet när denna ungdom jämför sig med städernas befolkning.

Vidare bör nödvändigheten av att kvinnorna i lanthemmen behöva en ordentlig yrkesutbildning beaktas. Likaväl som det har visat sig att den unge jordbrukarsonen behöver lantmänna- eller lantbruksskoleundervisning för att komplettera sin praktiska utbildning, om han skall bli en fullödig yrkesman, lika väl behöva våra unga landsbygdskvinnor fördjupa sitt vetande vid en lantushållsskola eller liknande för att med framgång och skicklighet kunna sköta sitt viktiga och krävande arbete. De skolor av nämnt slag, som finnas, äro för få för att ens en bråkdel av våra blivande husmödrar och medhjälperskor skola kunna erhålla den nödiga utbildningen. Här ha statsmakterna en stor uppgift att fylla genom att bidra till att frågan om den kvinnliga yrkesundervisningen på landsbygden löses.

Alldeles särskild uppmärksamhet måste för övrigt riktas på *kvinnornas ställning* på landsbygden. Den genom redan vidtagna åtgärder i viss mån vunna förbättringen av lantbrukets lönsamhet, löneförbättringar, arbetstidsreglering o. s. v. har tyvärr ej i önskvärd omfattning bidragit till att lindra arbetsbördan för landsbygdens kvinnor. Gjorda utredningar visa att en arbetstid på 14 timmar snarare är regel än undantag för mindre jordbrukares och lantarbetares hustrur. Därtill kommer att arbetet är av kroppsligt tungt och enahanda slag.

Dessa förhållanden ha också fört med sig, att de unga kvinnorna i ändå större omfattning än männen söka sig in till samhällena.

Att i all möjlig omfattning bidra till att förbättra arbetsförhållandena för kvinnorna på landsbygden är därför en åtgärd av mycket stor betydelse, om man vill lösa här diskuterade problem. Möjligheterna att genom maskinell utrustning i lantbruket underlätta kvinnoarbetet, t. ex. mjölkningen, böra tillvaratagas. En ingående undersökning av landsbygdens bostadsproblem med beaktande av byggnadsteknikens framsteg och utvecklingen från heminredningens område skulle säkerligen kunna angiva vägar för stora lättnader i kvinnornas arbeten. Anläggningar för centraluppvärmning finnas nu av billiga och effektiva typer. Vatten- och avloppsledningar kunna spara många onödiga steg. Diverse små i och för sig enkla inredningsdetaljer kunna bidra till minskat arbete och förhöjd trevnad.

Svårigheten att kunna erhålla tillfällig kompetent hjälp är särskilt kännbar för landsbygdens kvinnor. Vid sjukdomsfall och liknande tillfällen bringas de därför ofta att utföra ett arbete, som vida överstiger deras krafter. En fortsatt utbyggnad av t. ex. hemsysterinstitutionen och hemkonsulentverksamheten skulle säkerligen vid behövliga tillfällen kunna minska kvinnornas arbetsbördan.

På grund av de oerhörda värden, som äro investerade i lantbrukets byggnader, äro statens möjligheter att med subventioner biträda här skisserade arbeten ganska begränsade. Likaså måste dessa arbeten komma att ta avsevärd tid i anspråk. Dock torde de anförda synpunkterna böra beaktas, då det gäller de särskilda anslag för bostadsändamål, som redan utgå eller som kunna komma att beviljas såsom ett led i en befolkningspolitisk aktion. Ävenså synes staten i första hand böra inrikta sig på att stödja upplysningsverksamhet och standardiseringsförsök och i samband härmed utreda möjligheterna för och behovet av byggnadskonsulenter.

Då de åtgärder prövas, som kunna bidra till en förbättrad trivsel på landsbygden, måste beaktas, att ett flertal betydelsefulla spörsmål redan ligga under utredning.

Med hänsyn till de faror dels i befolkningspolitiskt hänseende och dels för en tillfällig anhopning av folk i städerna med alla därav bekymmersamma ekonomiska framtidsperspektiv för dessa måste problemet om folkströmningen från landsbygden till städerna enligt vår mening göras till föremål för en allsidig och systematisk undersökning. I den mån denna befolkningsförskjutning beror på att landsbygden försummas och därest den skulle kunna hejdas genom åtgärder ägnade att skapa förbättrade förhållanden för landsbygdens befolkning och *särskilt för dess kvinnor* böra statsmakterna ej försumma att vidtaga dessa åtgärder och vidtaga dem i tid.

Med hänsyn till det ovan anförda få vi därför hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära skyndsamt utredning angående flykten från landsbygden till städer och stadslignande samhällen, dess konsekvenser särskilt för jordbrukets och för städernas utveckling, vidare av de åtgärder till landsbygdens fromma, som kunna befinnas välbefogade och ändamålsenliga för att hämma denna strömning, likaså att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan ge anledning.

Stockholm den 23 januari 1937.

Fritiof Domö.

Th. Borell.

J. B. Johansson.

M. Svensson.

Gustaf Velander.

Nils Gabrielsson.

Gustaf Tamm.